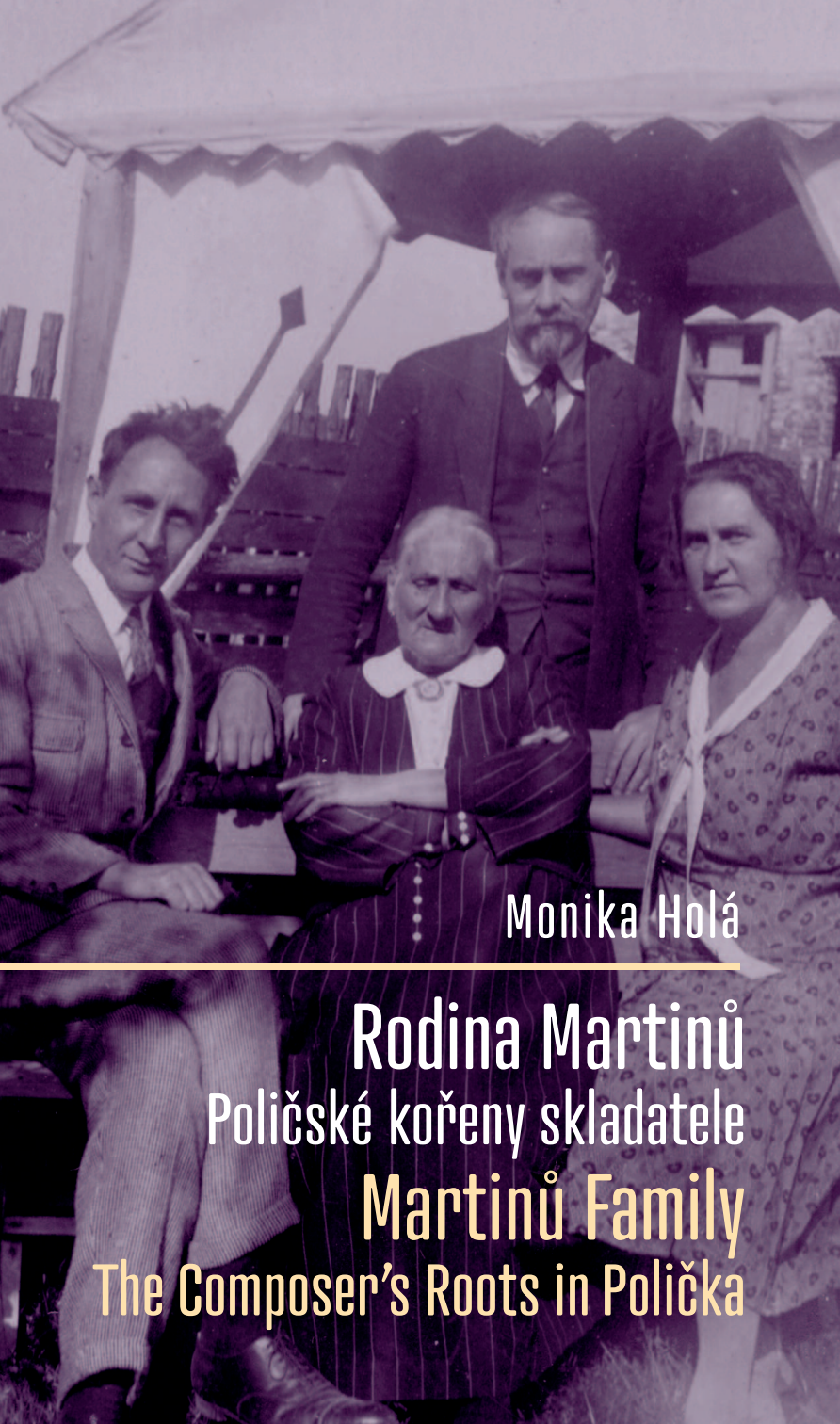

Monika Holá

Rodina Martinů
Poličské kořeny skladatele
Martinů Family
The Composer's Roots in Polička

Monika Holá

Rodina Martinů
Poličské kořeny skladatele
Martinů Family
The Composer's Roots in Polička

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PALACKÝ UNIVERSITY OLOMOUČ

OLOMOUČ 2025

K vydání doporučili:
Publication reviewed by:
prof. Mgr. MgA. Vít Zouhar, Ph.D.
doc. PhDr. Martin Flašar, Ph.D.

Publikace byla vydána za finanční podpory Grantové agentury České republiky v rámci projektu Kritická edice korespondence Bohuslava Martinů. Druhá část. Rodině, Franku Rybkovi a Karlu Šebánkovi, 22-24782S.

Published with the financial support of the Czech Science Foundation as part of its project Bohuslav Martinů's Correspondence Critical Edition: Part two. For my family, Frank Rybka and Karel Šebánek, 22-24782S.

Obrazový materiál je otištěn s laskavým svolením Centra Bohuslava Martinů – Městského muzea a galerie Polička.

The photographic material is published with the kind permission of the Bohuslav Martinů Centre – Municipal Museum and Gallery Polička.

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

Unauthorized use of the work is a breach of copyright and may be subject to civil, administrative or criminal liability.

© Monika Holá, 2025
Translation © Thomas Prentis, Ondřej Molnár, 2025
© Palacký University Olomouc, 2025

1. vydání / First Edition

DOI: www.doi.org/10.5507/pdf.25.24465746
ISBN 978-80-244-6574-6 (print)
ISBN 978-80-244-6575-3 (online: iPDF)

*Věnováno památce
prof. PhDr. Jaroslava Mihuleho, CSc.,
jednoho z největších odborníků na osobnost
a dílo Bohuslava Martinů. Jeho životní pout
se uzavřela těsně před Vánoce 2024, v době
edičního zpracování publikace.*

*Dedicated to the memory
of Prof. PhDr. Jaroslav Mihule, CSc.,
one of the greatest experts on the personality
and work of Bohuslav Martinů. His life's journey
ended just before Christmas 2024, at the time
of the editorial processing of the publication.*

PŘEDMLUVA

FOREWORD

K uctění 130. výročí narození Bohuslava Martinů plánovalo v roce 2020 Městské muzeum a galerie Polička uspořádat výstavu, která by se věnovala skladatelovu rodovému zázemí. Mělo jít o unikátní projekt, který by zmapoval zejména jeho rodinné vztahy, ale též představil poličské přátele a další vazby na jeho rodné město. Bohužel plánovaná výstava nebyla z důvodu opatření týkajících se pandemie koronaviru vůbec realizována a z provozních důvodů ji nebylo možné uspořádat ani v dalších letech. Jako muzikolog Centra Bohuslava Martinů v Městském muzeu a galerii Polička jsem při rešerších dochovaných dokumentů zjistila, kolik zajímavých, ale dosud nezpracovaných dokumentů a fotografií leží v archivních policích. Tak vznikla idea jejich zpracování do podoby knižní publikace.

Tématu rodiny Bohuslava Martinů se dosud odborné práce věnovaly pouze okrajově, a to zejména v souvislosti s mládím skladatele. Asi nejvíce je skladatelova rodina představena v publikaci *Martinů a Polička* autorů Františka a Iši Popelkových a Davida Junka z roku 1990. Sami autoři ji v podtitulu označili jako „Pásmo textů, fotografií a výtvarných děl“, čemuž odpovídá akcentování zejména obrazového materiálu týkajícího se poličských aktivit skladatele v době jeho mládí. Informace o jednotlivých členech rodiny Bohuslava Martinů jsou v kontextu skladatelova života zmíněny v pracích obou velkých skladatelových životopisců: v monografiích *Bohuslav*

In 2020, to celebrate the 130th anniversary of Bohuslav Martinů's birth, the Municipal Museum and Gallery in Polička decided to organise an exhibition dedicated to the family origins of the composer. It was to be a unique project, primarily mapping his family relations, but also introducing his friends in Polička and other connections to his town of birth. The planned exhibition was sadly cancelled in its entirety as a result of safety measures during the coronavirus pandemic and could not be organised in subsequent years due to further organisational hurdles. During my review of extant documents as the musicologist of the Bohuslav Martinů Centre at the Municipal Museum and Gallery Polička, I discovered many interesting, as of yet unprocessed, documents and photographs are still stored in the archives. Thus came the idea of compiling them all into the form of a book.

The literature has so far only touched on the topic of Bohuslav Martinů's family, usually in connection with the composer's youth. The composer's family is probably presented in most detail in the publication *Martinů and Polička* by authors František and Iša Popelka and David Junek from 1990. The authors themselves subtitled it "Texts, Photographs and Visual Art", which corresponds with the primary emphasis on visual materials concerning the composer's activities in Polička during his youth. Mentions of individual members of Bohuslav Martinů's family in the context of the composer's life have been made primarily in the works of both of the composer's significant biographers: in Miloš

Martinů: život a dílo (1961) Miloše Šafránka a *Martinů: osud skladatele* (2002, 2017) Jaroslava Mihuleho. Pro přiblížení života rodiny odehrávajícího se ve věži kostela sv. Jakuba je zásadní drobnou spisek *Vzpomínky matky a sestry Bohuslava Martinů*, vydaný poličským muzeem v roce 1979. Z něj pak vychází řada dalších textů, např. kapitola „Rodná světnička Bohuslava Martinů ve věži kostela sv. Jakuba“ autorky Martiny Muchové, uveřejněná v publikaci *Polička. Kostel sv. Jakuba* (2005). Přínosem tohoto textu je poměrně podrobné zmapování činnosti skladatelova otce Ferdinanda Martinů založené na autorčiných rešerších dokumentů z poličského muzea v kombinaci s historickými rešersemi poličských dějin historika Stanislava Konečného (rukopis *Vazby Bohuslava Martinů k poličskému kostelu sv. Jakuba*). Na skladatelovo dětství ve věži poukazuje i kapitola „Bohem políbený kluk z věže“ ve výpravné publikaci *Svatý Jakub: pozoruhodný příběh kostela v Poličce a jeho lidí* (2021), která byla vydána u příležitosti revitalizace chrámu v letech 2017–2021. K menším zdrojům týkajícím se tématu lze řadit některé dobové články a vzpomínky publikované v poličském periodiku *Jitřenka*.

Všechny zmíněné texty se zaobírají primárně skladatelem Bohuslavem Martinů a představení jeho rodinných příslušníků je činěno až sekundárně, v návaznosti na jeho osobnost. Cílem publikace *Rodina Martinů. Poličské kořeny skladatele* je pravý opak – pokud možno podrobné přiblížení jednotlivých členů jeho rodiny: otce Ferdinanda, matky Karoliny, nevlastního bratra Karla Klimeše a vlastních sourozenců Františka a Marie. Naopak Bohuslavu Martinů je v práci věnován jen malý prostor, je zmiňován při uvádění do souvislostí rodinných vztahů, dále je citována jeho hojná korespondence, avšak vše za účelem

Šafránek's *Bohuslav Martinů: His Life and Works* (1961) and Jaroslav Mihule's *Martinů: The Fate of the Composer* (2002, 2017). To familiarise oneself with the life of the family in the tower of St. Jacob's church, there is the crucial slim volume *Memories of Bohuslav Martinů's Mother and Sister*, published by the Polička museum in 1979. This is then the source for a number of other texts, for example the chapter „The Parlour where Bohuslav Martinů was Born in the Tower of St. Jacob's Church“ by author Martina Muchová, printed in the publication *Polička: Church of St. Jacob* (2005). The contribution of this text is a relatively detailed description of the activities of the composer's father Ferdinand Martinů, based on the author's own review documents from the Polička Museum together with historical research of Polička history by historian Stanislav Konečný (the manuscript *Ties of Bohuslav Martinů to the Polička Church of St. Jacob*). The composer's childhood in the tower is also the topic of the chapter „The Blessed Child from the Tower“ in the narrative publication *Saint Jacob: the Curious Story of the Church in Polička and its People* (2021) published on the occasion of repairs made to the church between 2017–2021. Minor sources on the topic include certain period articles and recollections published in the Polička periodical *Jitřenka*.

All the aforementioned texts primarily concern the composer Bohuslav Martinů and his family members are only introduced as secondary characters, in relation to his personality. My goal in publishing *Martinů Family: The Composer's Roots in Polička* is quite the opposite – to provide (as far as possible) a detailed investigation of the individual members of his family: his father Ferdinand, mother Karolina, brother-in-law Karel Klimeš and siblings František and Marie. Conversely Bohuslav Martinů is given less focus, he is mentioned when placing family relations in context, his prolific correspondence is

prezentace ostatních členů rodiny. I když nikdo z nich nedosáhl proslulosti a významu Bohuslavova, jsou jejich portréty zajímavou sondou do života malého města v druhé polovině devatenáctého století (rodiče) a též v první polovině století dvacátého (sourozenci), do života s mnoha běžnými i méně obvyklými problémyžití a přizpůsobování se politickému a sociálnímu vývoji společnosti.

cited, all however in service of presenting his other family members. Despite the fact that none of them achieved the fame and impact of Bohuslav, their portraits remain an interesting study of small town life at the end of the nineteenth century (his parents) as well as the first half of the twentieth century (his siblings) – a life filled with many ordinary or less ordinary problems of living and adapting to the social and political development of society.

ÚVODEM

INTRODUCTION

Neexistuje patrně jiný skladatel, který by měl tak neobvyklé místo narození, jako je tomu u Bohuslava Martinů. Narodil se 8. 12. 1890 ve věžní světničce kostela sv. Jakuba, kde s rodiči a dvěma sourozenci žili ve stísněných podmínkách dalších jedenáct let. Netradiční prostory k bydlení získal jeho otec coby služební byt, neboť působil jako pověžný a jeho úkolem bylo z výšky hlídat, zda se někde ve městě nevznítíl požár. Věž byla tedy malému Bohoušovi celým světem. Sám v dospělosti vzpomínal, jak při nekonečně dlouhých pohledech na svět z výšky pracovala jeho dětská fantazie. Lidé pro něj nebyli živými bytostmi, byly to jen malé tečky, které zapadaly do nekonečné krajiny.

Tento zvláštní svět pak byl nucen postupně opouštět, byť coby neduživé dítě z věže scházel zpočátku jen výjimečně. Vnímat život „dole“ již jako realitu začal díky školní docházce a definitivní tečku za dětským viděním světa přinesla změna tatínkovy práce a s tím spojené stěhování rodiny z věže do města. Od školních let začal Bohouš navštěvovat hodiny hry na housle a postupně se stále více projevovalo jeho hudební nadání. Brzy se dostal i k nečekaným úkolům – začal hrát v amatérském smyčcovém kvartetu spolu s dospělými a v roce 1905 se uskutečnilo jeho první veřejné sólové vystoupení v hostinci U Dostálů v blízké Borové. Následovala další vystoupení – i v rodné Poličce – a jejich úspěch i ohlas (o Bohouškovi pravidelně referoval místní

There is perhaps no other composer with such an odd place of birth, as that of Bohuslav Martinů. He was born on 8 December 1890 in the tower parlour of the church of St. Jacob, where his parents and two siblings were to continue living in cramped conditions for the following eleven years. His father acquired such irregular living quarters as a service apartment, since as tower watchman, it was his job to stand guard and observe any fire in the town. The tower was to be Bohouš's whole world. In adulthood, he would reminisce how his childhood imagination worked during the long hours gazing at the world from above. People were not living beings to him, rather tiny dots, neatly fitted into the endless landscape.

He was later gradually weaned from this bizarre world, although as a sickly child, at first he rarely descended the tower. School attendance however allowed him to begin comprehending life “down below” as real and his childhood perspective was brought to an abrupt close when his father changed jobs and the family moved from the tower to the town. During his school years, Bohouš also started violin lessons and his musical talents became gradually more visible. He was soon also faced with unexpected tasks – he began to play in an amateur string quartet with adults and in 1905 he had his first solo performance at the U Dostálů public house in nearby Borová. This was followed by further performances – also in his birthplace of Polička, garnering success and even acclaim (the local newspapers

tisk) povzbudil rodinu k tomu, že chlapce podpořila a přivedla ke studiu konzervatoře v Praze. Odchodem z maloměsta se Bohoušovi otevřel dosud netušený svět kulturního vyžití: nebylo snad dne, aby v Praze nenavštívil nějaký koncert či divadelní představení. Navštěvoval je dokonce tak pilně, že poněkud zapomínal na své školní povinnosti, až byl nakonec z konzervatoře vyloučen. V jeho hlavě se však stále výrazněji prosazovala myšlenka věnovat se namísto hry na housle komponování. I když nebyl v komponování cíleně veden (navštěvoval sice soukromé hodiny u Josefa Suka a později v Paříži u Alberta Roussela, nikdy to ale nebylo soustavné školení) a poměrně dlouho hledal vlastní kompoziční jazyk, přece se vlastní pílí a houževnatostí vypracoval mezi nejosobitější skladatele první poloviny dvacátého století.

Po vzniku samostatného Československa v roce 1918 se otevřely nové možnosti. Bohuslav Martinů byl přizván, aby jako výpomocný houslista vycestoval s orchestrem České filharmonie na zahraniční turné po evropských zemích. Cizina jej naprosto uchvátila a napomohla mu k rozhodnutí ucházet se o studijní zahraniční stipendium. Díky jemu se ocitá na podzim roku 1923 v Paříži; ve městě, které jej svými kulturními možnostmi a celkovou atmosférou zcela očarovalo. Ve Francii našel řadu přátel, s některými z nich byl v kontaktu až do konce života, a ve Francii také našel svou budoucí manželku Charlotte.

Z původně plánovaných tří měsíců pobytu tak bylo nakonec sedmnáct let života ve francouzské metropoli a skladatelův pobyt zde by býval byl pravděpodobně ještě delší, kdyby se nerozpoutala druhá světová válka. Pro svůj nesouhlas s celospolečenským děním, který dával veřejně najevo, a pro své aktivity (v době pařížského života po vypuknutí války se zapojoval psaním článků pro časopis *Československý*

regularly reported on little Bohoušek), encouraging the family to support the boy and allowing him to study at the conservatory in Prague. Leaving small town life opened up a previously unimagined world of cultural experiences: hardly a day would pass without Bohoušek visiting some concert or play in Prague. He was so steadfast in his attendance that he somewhat neglected his school-work and was eventually expelled from the conservatory. His mind was nevertheless continually occupied with the notion of switching from violin playing to composing his own music. Although receiving no systematic instruction in composition (he did attend private lessons with Josef Suk and later in Paris with Albert Roussel, but had no systematic education) and taking quite some time to find his own compositional language, nevertheless through dedication and hard work he built his place among the most original composers of the first half of the 20th century.

After the establishment of an independent Czechoslovakia in 1918, new opportunities opened up. Bohuslav Martinů was invited to travel as a backup violinist with the Czech Philharmonic Orchestra on its foreign tour of Europe. He found travelling abroad captivating, something that helped his decision to apply for a foreign study stipend. As a result, he found himself in Paris during the autumn of 1923: he soon became enraptured with the city's culture and general atmosphere. He made a number of friends in France, remaining in contact with some of them until the end of his life, including his future wife, Charlotte.

The originally planned three-month-stay eventually became 17 years of life in the French metropolis and the composer would have likely stayed even longer, if the Second World War had not erupted. Due to his publicly voiced disagreements with the social upheaval and his activities (during his life in Paris after the start

boj do tamních odbojových aktivit) byl trnem v oku vládnoucímu systému jak v období války, tak po jejím skončení a po nástupu komunistického režimu po roce 1948. V momentě, kdy i Francie podléhala německé okupaci, zde pro něj přestalo být bezpečno. Zvolili proto s manželkou emigraci do USA, kde prožili nejen válečná léta, ale i řadu let následujících. I když měl Martinů v Americe vynikající postavení – jeho dílo bylo velmi ceněno a prováděno prestižními interprety – s americkým prostředím se nikdy zcela nesžil. Původně kratší letní pobyty, které po válce trávil v Evropě, se postupně prodlužovaly, až se v roce 1956 s manželkou rozhodl Ameriku trvale opustit a usídlit se v Evropě. Poslední léta života žil střídavě ve Francii (v Nice), Itálii (v Římě) a Švýcarsku (v Schönenbergu). Zemřel 28. 8. 1959 ve švýcarském městečku Liestal. Byl pohřben nejprve na soukromém pozemku dirigenta Paula Sachera v Schönenbergu, v roce 1979 byly jeho ostatky převezeny do Poličky a uloženy v rodinném hrobě.

Na své rodné město Poličku skladatel nikdy nezapomněl, rodný kraj miloval a toužil se tam vrátit. Je smutnou ironií osudu, že politické události v Mnichově roku 1938, následné obsazení Československa, vypuknutí druhé světové války a v poslední řadě poválečná změna politického režimu, s nímž jednoznačně nesouhlasil, mu plánovaný návrat do vlasti definitivně znemožnily. Jako upomínku na rodné město s sebou stále vozil a ve svých domovech viditelně vystavoval obrázek rodné Poličky. Myšlenkami tak zůstával svému rodišti věrný po celý život. A se svou rodinou zůstal v úzkém, byť pouze písemném, kontaktu po celý zbytek života.

Rodina pro něj znamenala přes všechny překážky opravdu hodně. Byla to zejména maminka Karolina Martinů, rázovitá a autoritativní žena, která na něj

of the war he took part in the resistance by writing articles for the magazine *Czechoslovak Fight*), he became a thorn in the side of the authorities both during the war, as well as after it, with the arrival of the post-1948 Communist regime. As France succumbed to German occupation, things were no longer safe for him in the country. As a result, he and his wife chose to emigrate to the USA, where he experienced the war years and stayed for some time after. Although he was held in exceptional regard in America – his work saw high praise and was performed by celebrity musicians – he never fully integrated with American life. His initially short summer stays in Europe after the war began to extend, until in 1953 he and his wife decided to permanently leave America and settle in Europe. He spent the last years of his life between France (Nice), Italy (Rome) and Switzerland (Schönenberg). He died on 28 August 1959, in the Swiss town of Liestal and was initially buried on the private property of conductor Paul Sacher in Schönenberg. In 1979, his remains were transferred to Polička and placed in the family grave.

The composer never forgot his birth town of Polička, he loved his homeland dearly and longed to return. The sad irony of fate meant that the political events of Munich in 1938, subsequent occupation of Czechoslovakia, eruption of the Second World War and eventually the post-war change in political government, all of which he vehemently disagreed with, definitively prevented him from returning home. In memory of his birthplace he had a photograph of Polička that he would carry with him everywhere and visibly display in every new home. He remained loyal to his birthplace in heart and mind, his whole life. He also remained in close – albeit written – contact with his family for the rest of his life.

Despite all these hurdles, his family continued to mean a lot to him. Above all his mother, an assertive and authoritative woman, had a long-term effect on him long into

měla dlouhodobě velký vliv, a to i v době jeho dospělosti. Vždyť ještě ve svých čtyřiceti letech, když se rozhodl oženit se s Francouzskou Charlotte Quennehen, se v dopise ptal maminky na její názor, protože doufal, že získá její souhlas. Na tatínka Ferdinanda Martinů, který zemřel o téměř dvacet let dříve než maminka, mu zůstala spousta krásných vzpomínek z dětství. Právě on brával malého Bohuslava s sebou do poličského ochotnického divadla, kde aktivně zasahoval do dění jako nápopěda a později spoludekoratér. Tatínek patřil ke stálícím mezi ochotníky, zapojoval se i do nedivadelních zábav a veselíc. Tento typ lidové zábavy se konal nejčastěji u příležitosti různých poutí a jarmarků a ve vzpomínkách malého chlapce zanechal hluboké vjemy. Vede k nim celá řada odkazů z budoucích jevištních děl Bohuslava Martinů, když například zasazuje děj do prostředí českého jarmarku (*Divadlo za branou*) nebo přepisuje lidové hry, které si pamatoval z dob svého dětství (*Špalíček*).

Silná rodinná pouta spojovala Bohuslava Martinů i se dvěma vlastními sourozenci, bratrem Františkem a sestrou Marií. Zejména Marie Martinů byla skladateli důležitou oporou v jednání s českými úřady v době jeho života v zahraničí: vzala na sebe odpovědnost v autorskoprávních otázkách, komunikovala s vydavateli i s interprety. Pietně uchovávala všechny bratrovy notové rukopisy a další dokumenty včetně novinových výstřižků, vlastnoručně vyhotovených soupisů potřebných dokumentů apod. Navíc se jako neprovdaná, ale samostatně výdělečně činná žena postarala z většinové části o vybudování vlastního domku v Poličce. Tam se rodina odstěhovala poté, co tatínek Ferdinand po odchodu do výslužby musel opustit služební byt. Sem posléze jezdil Bohuslav Martinů na své prázdninové poličské

his adulthood. Even in his forties, when he had decided to marry the French woman Charlotte Quennehen, he wrote a letter asking his mother for her opinion, hoping to get her consent. His father died twenty years before his mother, leaving him with many beautiful childhood memories. Ferdinand Martinů would take the boy with him to the Polička amateur theatre, where he actively participated as a prompter and later joint set designer. His father was a regular among the amateur troupe, joining in celebrations and feasts outside the theatrical performances. These folk events most often took place on occasions such as festivals and market days, leaving a strong imprint in the young boy's memory. These events were to be the source of many references in Bohuslav Martinů's future theatrical works, when he placed the action for example in the environment of a Czech market (*Theatre Behind the Gate*), or wrote folk plays he remembered from his childhood (*The Chap-Book*).

Bohuslav Martinů also had strong family ties with his two direct siblings, his brother František and sister Marie. Above all, Marie Martinů provided important support when negotiating with the Czech authorities during his life abroad: she took on the responsibility of negotiations concerning copyright issues, communicating with publishers and performers alike. She piously stored all of her brother's musical scores and other documents including newspaper cuttings, handwritten lists of necessary documents, etc. Furthermore, as an unmarried and self-employed woman, she took on most of the burden of building their own house in Polička. The family moved there after their father Ferdinand had to leave his work apartment after retiring from service. This was where Bohuslav Martinů would travel on his holidays to Polička and eventually the whole family lived in the house: the mother Karolina, sister

pobyty a v domku nakonec bydleli společně všichni členové rodiny: matka Karolina, sestra Marie, bratr František a na sklonku života s ním i jeho manželka Jindřiška. Marie Martinů na sebe vzala úděl opatrovnictví maminky do posledních dní jejího života. Bratr František Martinů působil jako malíř, nejčastěji se věnoval rekonstrukci výmalby či vlastní sakrální tvorbě v kostelních interiérech. Za svou práci jezdil i do zahraničí, což někdy komplikovalo získání výdělků v české měně. Například ve třicátých letech se Bohuslav Martinů snažil pomocí svých konexí na ministerských úřadech pomoci bratrovi získat mzdu v korunách za odvedenou práci v Jugoslávii.

Posledním členem rodiny, byť jen částečným, byl Karel Klimeš. Byl potomkem Karoliny Martinů za svobodna, narodil se ještě před jejím sňatkem s Ferdinandem Martinů. Od skladatele jej dělil sedmáctiletý věkový rozdíl. Když se Bohuslav narodil, Karel již s rodinou de facto nebydlel, neboť byl v učení na typografa v tiskárně J. Popelky v Poličce a tam zůstával i na noc. S rodinou se v té době stýkal velmi málo. Později založil vlastní rodinu, přestěhoval se do Prahy a Poličským v podstatě „zmizel“ ze života. Rodiny spolu udržovaly jen nejnutnější písemné kontakty.

Krátké nastínění rodinných vazeb napovídá o tom, jak nejbližší rodina Bohuslava Martinů fungovala a jak pro něj byla důležitá. Všichni členové rodiny skladatele maximálně podporovali a usilovali o to, aby v rodném městě byla jeho stopa stále patrná.

V historii poličského muzejnictví byl důležitým datem rok 1934, kdy Musejní spolek Palacký získal trvalé sídlo jak pro ukládání sbírek, tak pro otevření stálých expozic. Usídlil se v budově, která kdysi sloužila jako kasárna, od roku 1841 v ní byla zřízena chlapecká škola, kterou mj. navštěvoval v mladých

Marie, brother František and at the end of their life also his wife Jindřiška. Marie Martinů took on the task of caring for their mother in the last days of her life. The brother, František Martinů, was a painter, most often responsible for renovating interior wall paintings or creating his own religious art in church interiors. He also travelled for work abroad, which sometimes complicated receiving earnings in Czech currency. In the 1930s for example, Bohuslav Martinů tried to make use of his ministry connections to help his brother get salary in Czech crowns for work in Yugoslavia.

The last family member, although only partially, was Karel Klimeš. He was the child of Karolina Martinů out of wedlock, he was born before her wedding with Ferdinand Martinů. There was a seventeen-year age difference between him and the composer. When Bohuslav was born, Karel no longer lived with the family, being in training in typography at the J. Popelka printing house in Polička, where he also stayed nights. At the time, he only rarely saw the family. He later started his own family, moved to Prague and essentially disappeared from the life of the family in Polička. The two families kept up only the most necessary written communication.

This short overview of family relations can show us how Martinů's direct family functioned and how important it was to Bohuslav Martinů. All of the composer's family members fully supported him and made efforts for his mark to be felt in the town of his birth.

The year 1934 was important in the history of Polička museum work, as that is when the Palacký Museum Society acquired a permanent residence for collection storage as well as a space to display regular exhibitions. They settled into a building that used to function as a barracks, from 1841 onwards it was a boys' school, one that Martinů incidentally also attended in

letech i Bohuslav Martinů. Po sloučení dívčích a chla-
peckých škol v době vzniku samostatného Českoslo-
venska pak v budově bylo zřízeno městské muzeum,
jež zde sídlí dodnes. Prakticky ihned po zpřístup-
nění muzea byla v nových prostorách od poloviny
třicátých let minulého století připravena první malá
výstava o Bohuslavu Martinů, pro niž podklady vě-
novala rodina Martinů. Šlo tehdy o některé plakáty
premiér, novinové výstřižky, libreta, fotografie a další
dokumenty.

K dokumentům, které rodina Martinů věnovala
do sbírek muzea, přibyla později obsáhlá pozůsta-
lost Marie Martinů (zemřela na jaře 1959). Tvoří
nejširší část všech martinůvských pozůstalostních
fondů.¹ Část pochází ještě z doby skladatelova života
či působení v Československu, popř. z doby života
v Paříži, protože i tehdy Martinů do Poličky pravi-
delně jezdil a trávil zde letní měsíce. Řada skladeb
tedy buď přímo vznikla v Poličce, nebo je sem skla-
datel přivezl z cest a v rodinném domku uschoval
pro další užití. Nepočítal s tím, že mu politické okol-
nosti nedovolí se do domova od roku 1939 již nikdy
osobně vrátit. Díky tomu zůstala velká řada rukopisů
v držení rodiny, která se o ně vzorně starala. Sestra
Marie Martinů trvale uchovávala i velmi bohatou
korespondenci, neboť skladatel se svými rodinnými
příslušníky zůstal ve velmi čilém korespondenčním
vztahu až do konce jejich života. Kolekce dochova-
ných rukopisů z pozůstalosti Marie Martinů se stala
základem systematického budování martinůvských
sbírek v Poličce.

Od doby, kdy Musejní spolek Palacký ve třicátých
letech získal stálé výstavní prostory, bylo instalováno

¹ Dalšími zdroji byly pozůstalostní celky skladatelovy manželky
Charlotte a také prvního životopisce a propagátora díla B. Martinů
Miloše Šafránka.

his youth. At the time of the establishment of an independent Czechoslovakia, the girls' and boys' schools were integrated and a museum set up in the building, where it resides to this day. Almost immediately after the museum opening, in the mid 1930s, the first small Bohuslav Martinů exhibition was organised, with materials donated by the Martinů family. These included posters for certain premieres, newspaper cuttings, librettos, photographs and other documents.

Alongside to the documents donated to the museum by the Martinů family, their collection later received the extensive estate of Marie Martinů (who died in the spring of 1959). This comprises the broadest part of all Martinů estate funds.¹ Part of it is still from the days of the composer's life and activities in Czechoslovakia, or the period when he lived in Paris, because back then Martinů regularly travelled to Polička and would spend the summer months there. A number of compositions were therefore either directly created there or the composer brought them with him to the family house to store for further usage. He did not expect political circumstances would prevent him from returning home and that he would never come home in person after 1939. As a result a large number of manuscripts remained with the family, who acted as exemplary stewards. The sister, Marie Martinů, also regularly stored the composer's prolific correspondence, since he remained in close contact with his family members until the end of their lives. The collection of preserved manuscripts in the Marie Martinů estate formed the basis for systematic building of Martinů collections in Polička.

Since the Palacký Museum Society gained its exhibition space in the 1930s, there have been several

¹ Other sources included the estate of the composer's wife, Charlotte, as well as that of the first biographer and promoter of B. Martinů's work, Miloš Šafránek.

několik stálých expozic věnovaných skladateli. Po výše zmiňované výstavce z roku 1934 vznikla v roce 1945 první samostatná stálá expozice, která byla o dvanáct let později výrazně rozšířena a inovována, neboť muzeum získalo darem v roce 1957 další bohatý materiál z majetku sourozenců Martinů. V roce 1973 byla vybudována expozice nazvaná Památník Bohuslava Martinů, která však musela být záhy uzavřena kvůli rekonstrukci havarijního stavu budovy muzea. V letech 1984–2006 proběhlo znovuotevření a modernizace Památníku Bohuslava Martinů a po zásadní rekonstrukci komplexu tří budov sloučených do muzejního celku (čp. 112, 113 a 114) v roce 2009 vzniklo Centrum Bohuslava Martinů jako jedno ze tří středisek Městského muzea a galerie Polička². Byla zde vybudována stálá expozice *Barevný svět Bohuslava Martinů*, jejímž autorem je martinůvský specialista prof. Jaroslav Mihule. Expozice podrobně představuje životní etapy a tvorbu skladatele. K tomu Centrum Bohuslava Martinů realizuje téměř každoročně jednu martinůvskou výstavu na dílčí téma, leckdy právě s akcentací rodinného zázemí.³

² Dalšími součástmi jsou muzeum a galerie. CBM vyvíjí odbornou, propagační i edukační činnost, ale nejde o samostatný právní subjekt.

³ V posledních deseti letech byla rodina B. Martinů (byť dílčím způsobem) představena na čtyřech výstavách – 2023: *Šaty dělaj Martinů*. Výstava nejen o módě v době života skladatele, ale také o jeho blízkých, kteří se výrobou šatstva živil; 2018: *Kresby Bohuslava Martinů*. Dosud komplexně nikdy nevystavované unikátní kresby světoznámého skladatele; 2017: „*Těď pojedeme přes Švýcarský a zítra v Paříži*“ – *Cestování Bohuslava Martinů*. Seznámení s místy, která skladatel procestoval; 2015: *Neznámé fotografie B. Martinů*. Prezentace fotografií, které dosud nebyly zveřejněny.

regular exhibits dedicated to the composer. After the aforementioned exhibition of 1934, in 1945 the first separate regular exposition was created, twelve years later significantly expanded, and updated in 1957, after the museum gained a large volume of further materials from the property of the Martinů siblings. In 1973, an exposition was prepared entitled Memorial to Bohuslav Martinů, which was however soon closed down due to necessary repairs to the desolate state of the museum building. Between 1984–2006 the Memorial to Bohuslav Martinů was reopened and modernised after significant renovations to the complex of three buildings joint together to create the museum (house Nos. 112, 113 and 114) and in 2009 the Bohuslav Martinů Centre was established as one of three departments of the Municipal Museum and Gallery in Polička.² A regular exhibition was set up entitled *The Colourful World of Bohuslav Martinů*, whose author was the Martinů specialist prof. Jaroslav Mihule, presenting in detail the various periods of the composer's life and work. The Bohuslav Martinů Centre also organises Martinů exhibitions on a specific topic almost every year, often with an emphasis on his family circumstances.³

² Other components include the museum and gallery; the CBM carries out professional, promotional, and educational activities, but it is not an independent legal entity.

³ In the last ten years, the Martinů family (albeit in a partial manner) has been presented in four exhibitions – 2023: *Clothes Make the Martinů*. An exhibition not only about fashion during the composer's lifetime but also about his relatives who earned a living by making clothing. 2018: *Bohuslav Martinů's Drawings*. A unique collection of the composer's drawings, never before exhibited in their entirety. 2017: *"Now we will go through the Swiss and tomorrow in Paris" – Bohuslav Martinů's Travels*. An introduction to the places the composer visited. 2015: *Unknown Photographs of B. Martinů*. A presentation of photographs that had not been previously published.

Za speciální zmínku stojí i skutečnost, že ve druhé polovině třicátých let byly učiněny první kroky k obnově rodné světničky B. Martinů ve věži kostela sv. Jakuba. Ideou bylo její zpřístupnění návštěvníkům, avšak realizaci plánu přerušila druhá světová válka. Rodná světnička tak byla otevřena až v roce 1947. Její atraktivita byla umocněna faktem, že zařízení bylo vybaveno původním nábytkem a dalšími předměty, které k tomuto účelu velkoryse věnovali opět sourozenci Marie a František Martinů. Mobiliář je původní, pochází nejen z rodinného držení, ale autorem většiny kusů nábytku je poličský truhlář František Klimeš, otec paní Karoliny Martinů. Rozmístění nábytku vycházelo z autentických vzpomínek sourozenců přenesených do kresleného plánu světničky. Podle něj je mobiliář světničky udržován dodnes.

Rodina měla velkou zásluhu na propagaci osobnosti B. Martinů a svým dílem pomohla k šíření poznání jeho tvorby zejména v tehdejší Československu, které vlivem politických změn zůstávalo skladateli mnoho dlužno. Faktem, byť vycházejícím z logiky věci, je, že jednotliví členové rodiny dodnes zůstali zcela ve stínu slavného skladatele. V biografických publikacích jsou zmiňováni okrajově, a to pouze v souvislosti s životními cestami či tvorbou B. Martinů. Jejich vlastní životy dosud zůstávaly stranou v anonymitě poklidného maloměstského života. Tato publikace se pokouší vůbec poprvé podrobně zmapovat jejich životní cesty. Je jasné, že nebude možné do detailu rozplést všechny životní nitky, protože natolik podrobné informace neexistují – nikdo z rodiny si např. nevedl deník, kam by zaznamenal podrobné každodenní události. Uveřejněné informace vycházejí z dokumentů, které se dochovaly ve sbírkách Centra Bohuslava Martinů v Poličce. Základem jsou čtyři zdrojové fondy, jejichž obsah je dále doplněn

Special mention should be given to the fact that in the second half of the 1930s, early efforts were made to renovate the parlour in the tower of the church of St. Jacob, where B. Martinů was born. The idea was to open it up to visitors, but this plan was interrupted by the Second World War. As a result, the birth parlour was only opened in 1947. It was all the more interesting, in that the interior was supplied with the original furniture and other items, once more generously donated by the siblings Marie and František Martinů. The movable furnishings were not only original pieces held by the family, but almost all of the items of furniture were creations of Karolina Martinů's father, Polička carpenter František Klimeš. Furniture placement was based on authentic recollections of the siblings, marked in a hand-drawn plan of the parlour. The parlour furnishings are maintained based on that same plan to this day.

The family was largely responsible for the promotion of B. Martinů as a person of note and did their part to spread awareness of his work, especially in the Czechoslovakia of the day, where political changes hampered the composer's recognition. It is also true, although a logical consequence of the situation, that his individual family members remain overshadowed by the famous composer today. Biographies mention them only in passing and in relation to the paths in life and creative work of B. Martinů. Their lives were relegated to the sidelines, languishing in the anonymity of a peaceful small town. This publication is the first attempt to properly map their own travels through life. It is clearly impossible to unravel every single thread of these lives, in so far as sufficiently detailed information just does not exist – for example nobody in the family kept a diary to record everyday events in detail. The published information are derived from the documents preserved in the collections of the Bohuslav Martinů Centre in Polička. Four

obecnými informacemi z dostupné literatury či obohacen o doplňková data získaná z matrik a jiných archivních dokumentů, z dobového tisku, zejména místního periodika *Jitřenka*⁴.

Prvním a obsahově nejcennějším zdrojem je soubor rodinných dokumentů soustředěný ve fondu PBM Rd. Tento fond byl založen pracovníky muzea Františkem a Išou Popelkovými. Obsahuje základní úřední listiny osobního charakteru: rodný list, domovský list, vysvědčení ze škol či absolvovaných kurzů, doklady o zaměstnání, v jednom případě oddací list, úmrtní oznámení. K tomu jsou přidruženy další úřední dokumenty: výpisy z banky, doklady ke stavbě domu na Svěpomoci, poštovní poukázky ad. Dále fond obsahuje různé rukopisy členů rodiny: vzpomínky, poznámky či soupisy. V neposlední řadě se v něm nachází několik unikátních památek: dvě knihy pověžných se zápisy návštěvníků ochozu kostela, rodinný kalendář Ferdinanda Martinů se vpiskem o narození syna Bohuslava, dva památníky Marie Martinů, kniha žalmů a písní, drobná varia osobního charakteru. Fond PBM Rd není dosud zcela zpracován, zejména některé doklady Marie Martinů nemají signатурní řazení, a jsou proto v této publikaci vedeny pod jejich přírůstkovým číslem.

Druhým zdrojovým fondem je kolekce korespondence, konkrétně část korespondence určené pro rodiče či sourozence Bohuslava Martinů. Spadají sem i dopisy od různých úřadů či jednotlivců dokládající zájem i aktivní činnost rodiny v případě provádění

⁴ Časopis *Jitřenka* vycházel v Poličce jako čtrnáctideník v letech 1882–1948. Pak byla jeho činnost ministerským výnosem zastavena. Vydávání bylo obnoveno v roce 1991, vychází dodnes jako periodikum města.

basis source funds were used, whose contents was further supplemented with general information from available references or enriched and additional data taken from public records and other archival documents, period newspapers, especially the local periodical, *Jitřenka*.⁴

The first and most content-rich source is the collection of family documents gathered in the PBM Rd fund. This fund was established in the past by museum employees František and Iša Popelka. It contains basic official documents of a personal nature: birth certificates, certificates of residence, school reports or course diplomas, employment records, and an individual marriage license and death certificate. Further official documents are attached: various bank statements, construction documentation for the house in Svěpomoc, postal orders, etc. The fund also contains a number of manuscripts from individual family members: recollections, notes or summaries. Last, but not least, there are a few pieces of unique memorabilia: two tower watchman books with notes on visitors to the church gallery, Ferdinand Martinů's family calendar including a note on the birth of his son Bohuslav, two notebooks of Marie Martinů, a book of psalms and songs, small items of a personal nature. Processing of the PBM Rd fund remains incomplete to this day, namely certain documents of Marie Martinů have not been assigned call numbers and so this publication lists them under their incremental numbers.

Another source fund is the collected correspondence, specifically that part of the correspondence addressed to Bohuslav Martinů's parents and siblings. This includes letters from various government authorities or individuals documenting the interests and activities of various family

⁴ The magazine *Jitřenka* was published bi-weekly in Polička from 1882 to 1948. Its activity was then halted by a ministerial decree. It was revived in 1991 and continues to be published today as a periodical of the city.

či vydávání děl skladatele a prokazující nemalé úsilí zejména Marie Martinů, která starostlivě řešila všechny potřebné záležitosti a měla patřičný přehled o výskytu či uložení bratrových autografů. V menší části jsou pak i dokladem pohybu jednotlivých členů rodiny po republice či Evropě (cestování Marie a Františka po Evropě, otcův pobyt v lázních apod.). Tyto zdroje pak byly doplněny některými fakty z korespondence uložené v jiných archivech: vycházeli jsme přitom z databáze Institutu Bohuslava Martinů, kde je v kopiích soustředěna veškerá skladatelova korespondence. Je zpracovaná v online databázi, volně přístupné na www.database.martinu.cz. Bylo-li to možné, vycházela citovaná korespondence v této publikaci přímo z originálních rukopisů. Někdy ovšem originály dostupné nebyly, v takových případech je odkazováno na databázi Martinů.

Třetím zdrojovým celkem je fond trojrozměrných rodinných památek PBM Rs. Obsahuje 104 exemplářů, mezi nimiž jsou kusy mobiliáře (vybavení rodné světničky, solitérní kusy z domku na Svěpomoci), vybavení povězného (hlásná trouba, svítlna, hasičská přilba), ševcovské vybavení (ševcovský stroj, nůž, jehla, šídlo, ocílka, struhák ad.), dochované botky ušité Ferdinandem Martinů, kusy užitkového i okrasného nádobí, textilní doplňky (okrasné dečky, přehozy, povlaky na polštářky), drobné doplňky (okrasné krabičky, mince, klíč, cedulky), obrázky na stěnu, fotografie a jiné památeční listinné rodinné dokumenty nebo hudební nástroje a jejich příslušenství (dva klavíry, kytara, stojan na noty, pořadač na noty, stoličky ke klavíru, obal houslí). Tyto exempláře pocházejí z majetku rodiny Martinů, některé kusy vyráběli přímo rodiče Ferdinand a Karolina, nábytek ve většině pochází z truhlářské dílny Františka Kliměše, otce paní Karoliny.

members in the performance or publication of the composer's works and first and foremost documenting the not insignificant efforts of Marie Martinů, who painstakingly dealt with all that was necessary and had excellent knowledge of the placement and storage of her brother's manuscripts. To a lesser degree this is also a record of the movement of individual family members within the Czech Republic or around Europe (traveling of Marie and František through Europe the father's stay in spa, etc.). These sources were then supplemented with certain facts taken from correspondence stored in other archives: our basis was the Bohuslav Martinů Institute's database, which collects copies of all of the composer's correspondence. It has been made available as an online database freely accessible at www.database.martinu.cz. Where possible, the cited correspondence in this publication was sourced directly from original manuscripts. Sometimes the originals were unavailable and in those cases we cited the Martinů database.

The third group of sources is the fund of physical family memorabilia, the PBM Rs. It contains 104 items, including movable furniture (the furnishings of the Birth Parlour, individual pieces from the house at Svěpomoc), tower watchman items (horn, lamp, fire-fighter's helmet) cobbler's equipment (cobbling machine, knife, needle, pin, stand, cutter, etc.), preserved shoes sewn by Ferdinand Martinů, individual pieces of decorative cutlery or items of daily use, supplementary textiles (decorative blankets, bedspreads, pillowcases), small items (decorative boxes, coins, a key, labels), wall paintings, photographs and other commemorative paper documents of the family, also musical instruments and their accessories (two pianos, a guitar, a music stand, a musical file, piano stools, a violin case). These items come from the Martinů family estate, with some pieces being made by the parents Ferdinand and Karolina themselves, with most of furniture coming from the carpentry workshop of Mrs Karolina's father, František Klimeš.

Posledním zdrojem je soubor fotografií členů rodiny. Tento fond dosud nebyl zpracován a publikován z něj byly pouze příležitostně jednotlivé fotografie. Obsahuje na dvě stovky fotografií (v některých případech jde o totožný záběr ve více variantách fotografického vyvolání), z nichž přibližně na třech desítkách jsou zachyceni rodiče, na ostatních pak sourozenci Marie a František nebo jde o různé skupinové záběry. Bohužel ne u všech fotografií je uvedeno datum a místo pořízení, což znesnadňuje jejich přesné řazení. Některé snímky rodinných příslušníků se nacházejí i ve fondu fotografií Bohuslava Martinů (PBM Fbm).

Doplňkovým – ovšem nikoli zanedbatelným – zdrojem informací jsou nezpracované pozůstalostní fondy. Jedná se zejména o fond kreseb Františka Martinů, které po jeho smrti zůstaly v domku na Svěpomoci. Odtud je převzala a uchovávala Marie Pražanová, která je později věnovala do sbírek Městského muzea a galerie Polička. Některé nezařazené dokumenty (novinové výstřižky a některé rodinné fotografie) pocházejí z pozůstalosti Marie Martinů, dále jsou v práci využity dokumenty z pozůstalosti rodinné přítelkyně Marie Pražanové. Ta se v posledních letech starala o oba sourozence – Marii a Františka Martinů, pomáhala jim v těžkých letech i materiálně. Snažila se nashromáždit vzpomínky jak o životě rodiny jako celku, tak o obou sourozencích Bohuslava Martinů. Informace získané zřejmě z rozhovorů zapisovala na různé jednotlivé listy papíru nebo formou rychlých skic do zápisníků. Z jejích zápisků je sice patrná touha vykreslit obraz Františka a Marie Martinů v co nejpozitivnějším světle, a proto je třeba její texty podrobovat revizi a srovnání s jinými zdroji, přesto tyto záznamy představují velmi cenné doklady o životě rodiny.

The final source is the collection of family photographs. This fund has not yet been fully processed, with only individual photographs published on an ad-hoc basis. It contains two hundred photographs (in some cases it is the same photograph developed with various photographic techniques), of which roughly thirty are of the parents, the others being the siblings Marie and František or various group photos. Sadly the date and place is not recorded with each photograph, making their accurate placement much more difficult. Some photos of family members are in the fund of Bohuslav Martinů photographs (PBM Fbm).

A supplementary – although still useful – source of information are as yet unprocessed estate funds. This is mainly the fund of František Martinů's drawings, that remained at the house in Svěpomoc after his death. From there they were taken and stored by Marie Pražanová, who later gifted them to the collections of the Municipal Museum and Gallery in Polička. Some uncategorised documents were taken from the estate of Marie Martinů (newspaper cuttings and some family photos) and this work also uses documents from the estate of family friend Marie Pražanová. In her later years, she looked after both siblings Marie and František Martinů, also providing material help through their difficult years. She tried to gather recollections about the life of the family as a whole, as well as both of Bohuslav Martinů's siblings individually. She wrote down information (presumably gleaned from conversations) on various separate pieces of paper or as rapid sketches in her notebooks. Although her notes show a clear desire to paint both František and Marie Martinů in the most positive light and her texts therefore require revision and comparison with other sources, these writings are nevertheless a highly valuable record of the family's life.

Pro ediční zpracování byly citace dobových dokumentů v publikace uváděny v diplomatickém přepisu, který respektuje chybějící či jinak užívanou diakritiku. Markantní je to zejména u korespondence skladatelových rodičů, která obsahuje řadu pravopisných pochybení a minimum interpunkčních znamének. Jedná se však o výmluvný doklad doby a fakt, že s písemným projevem nebyli tehdejší obyčejní lidé v denním kontaktu. Případné faktografické omyly, které byly v textu odhaleny, jsou označeny zkratkou [sic], a je-li možno, vysvětleny v poznámkách pod čarou.

Pro vznik této práce měly nemalý význam dílčí rady a upřesňující informace, za které děkuji kolegům z Městského muzea a galerie Polička Davidu Junkovi a Stanislavě Cafourkové. Děkuji také ředitelce Městského muzea a galerie Polička Pavle Juklové za vstřícnost a maximální podporu při práci. Velké díky patří historikovi Stanislavu Konečnému (Státní okresní archiv Svitavy se sídlem v Litomyšli) za přístup k pramenům týkajícím se historie města Polička (sčítacím operátům, matrice příslušníků města Poličky, dokumentům z děkanství ad.) a za cenné konzultace v ohledu obecné historie města. Speciální poděkování za pomoc při vyhledávání některých matričních záznamů náleží genealogovi Janu Pecháčkovi (*Odkud jsme – Ilustrované rodokmeny*).

Citations of period documents in the publication are included as diplomatic transcriptions, respecting missing or otherwise written diacritic marks. This is especially visible in the correspondence of the composer's parents, which contains a number of spelling mistakes and a minimal use of punctuation. It is however an important record of the times and goes to show that the written word was not in everyday use by regular people back then. Any factual mistakes uncovered in the texts are marked with [sic] and, if possible, are explained in the footnotes.

This work would not have been possible without the advice and important clarifying information for which I am thankful to my colleagues from the Municipal Museum and Gallery in Polička David Junek and Stanislava Cafourková. I would also like to thank the director of the Municipal Museum and Gallery in Polička, Pavla Juklová for her forthrightness and fully supporting my work. Many thanks to historian Stanislav Konečný (State Regional Archive Svitava with offices in Litomyšl) for access to sources on the history of the town of Polička: counting operators, demographic records of Polička residents, documents from the deaconry and more and for valuable consultations concerning the general history of the town. Special thanks for help searching certain demographic records go to genealogist Jan Pecháček (*Where We Are From – Illustrated Family Trees*).

TATÍNEK FERDINAND

OUR FATHER FERDINAND

Krátký nástin rodokmenu

Linie předků Bohuslava Martinů pocházela z Poličska a částečně Litomyšlska, matriční záznamy sahají až do druhé poloviny 17. století.⁵ Nejstarší jasně doložitelný předek skladatele se jmenoval Ondřej Martinů (nar. 30. 10. 1670). Víme o něm, že se 3. 2. 1728 v Poličce oženil s Kateřinou Zvačkovou a bylo to jeho druhé manželství, neboť v matrice je uváděn jako vdovec. Hluběji do historie matriční záznamy nelze dohledat, v každém případě bylo Ondřejovi při druhém sňatku již 58 let. Ze sňatku s Kateřinou vzešel syn Jakub Martinů (nar. 20. 7. 1731 v Poličce). Jeho svatby v roce 1. 2. 1756 se otec nedočkal, v matričním záznamu je Jakub zapsán jako syn zemřelého Ondřeje Martinů.

⁵ Genealogii rodu se věnuje článek Zdeňka Kopeckého „Rodokmen Bohuslava Martinů“ (*Jitřenka*, prosinec 1993, s. 132), detailně je rozvedena muzikologem Jaroslavem Mihulem v monografii *Martinů: osud skladatele* (2., přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2017, s. 16–19). Oba zdroje vycházejí z matričního pátrání tehdejšího Státního oblastního archivu v Zámrsku (dnes Státní oblastní archiv v Hradci Králové), které bylo uskutečněno z podnětu Společnosti Bohuslava Martinů v Praze v letech 1987 a 1993. Viz korespondence uložená v archivu CBM v Poličce, složka Rodokmen B. Martinů – Státní oblastní archiv Zámorsk, nečíslováno. Vedlejší, avšak důležitým zdrojem zejména některých datací je osobní rodokmen skladatele Jiřího Kollerta, prokazující některé společné předky s rodinou Martinů. Kopie rodokmenu uložena v NBM, IBM a CBM.

An Introduction to Family Trees

Bohuslav Martinů's ancestral lines were from the regions of Polička and in part Litomyšl, with demographic records reaching back to the second half of the 17th century.⁵ The oldest clearly documented ancestor of the composer was named Ondřej Martinů (born 30 October 1670). We know he married for the second time in Polička on 3 February 1728 to Kateřina Zvačková, where he was recorded as a widower. Demographic records from further back in history could not be uncovered, in either case, at the time of his second marriage Ondřej was 58. His wife Kateřina gave birth to one son, Jakub Martinů (born 20 July 1731 in Polička). The father did not live to see his son's wedding on 1 February 1756, in the record of Jakub's marriage he is listed as the son of deceased Ondřej Martinů.

⁵ The genealogy of the family is discussed in Z. Kopecký's article "Rodokmen Bohuslava Martinů" [Bohuslav Martinů's Family Tree] in the *Jitřenka* periodical (December 1993, p. 132), and is detailed by musicologist Jaroslav Mihule in the monograph *Martinů: osud skladatele* [Martinů: The Fate of the Composer] (Prague: Karolinum, 2017, pp. 16–19). Both sources are based on the parish register research conducted by the former State Regional Archive in Zámorsk (now the State Regional Archive in Hradec Králové), which was carried out at the initiative of the Bohuslav Martinů Society in Prague in 1987 and 1993. See the correspondence stored in the CBM archive, file Rodokmen B. Martinů – State Regional Archive Zámorsk, unnumbered. An additional, though important source, especially for clarifying certain dates, is the personal family tree of composer Jiří Kollert, which shows some common ancestors with the Martinů family. A copy of the family tree is stored in the NBM, IBM, and CBM.

Jakub Martinů, uváděný jako obyvatel Poličky, zplodil syna Václava, jenž se narodil 21. 9. 1764. Později byl úředně veden jako tkadlec a poprvé také jako měšťan v Poličce, což lze oproti předkům chápat jako určitý společenský vzestup. Václav se v roce 1797 oženil s Kateřinou, rodným jménem taktéž Martinů⁶, a 26. 1. 1802 se jím narodil syn Karel. Ten se věnoval otcovskému řemeslu – tkalcovství, ale v matrice je veden rovněž jako vysloužilý voják. Válečná služba podle všeho zapříčinila časový nepoměr mezi datem jeho sňatku s Anežkou Černou v roce 1836 a datem narození jejich syna Jana Martinů již v roce 1822.

Tento syn Jan, celým jménem Jan Křtitel Wilhelm Martinů⁷, a také dědeček skladatele Bohuslava Martinů se narodil 23. června 1822 v Poličce a stejného dne byl i pokřtěn.⁸ Náboženství jeho i rodičů bylo římskokatolické. Porod je v křestním listu označen jako nemanželský, avšak otec byl znám a dle dokumentu se druhý den po porodu k otcovství přihlásil. Byl jím výše uvedený Karel, toho času voják c. k. regimentu. Kmotrem dítěte byl také příslušník vojenského útvaru – nadporučík c. k. pěšího pluku Antona Zacha⁹ Franz Teply, svědkem byla jeho dcera Josefa. Matkou Jana Martinů byla Anežka, dcera zedníka z Horního předměstí Václava Černého a jeho ženy Veroniky, rozené Paulišové, pocházející z Jimramova.

⁶ J. Mihule se ve výše uvedené monografii zamýšlí nad pravděpodobností rodové spřízněnosti obou rodin i hojného výskytu příjmení Martinů (viz Mihule, 2017, s. 18).

⁷ Rodný a křestní list Jana Martinů, vystavený pravděpodobně jako doklad o jeho nežidovském původu v roce 1939 (CBM, PBM Rd 124).

⁸ Datum úmrtí Jana Martinů neznáme, muselo to ale být před rokem 1880, protože v matričním záznamu oddaných u syna Ferdinanda byl již uveden jako zemřelý.

⁹ V rodném listu označení Oberleutnant beim k. k. Infanterie-Regiment Zach.

Jakub Martinů, also listed as a Polička resident, had a son Václav, born on 21 September 1764. He was later officially listed as a weaver and also for the first time as a Polička townsperson, indicating an improved social standing compared to his predecessors. Václav married Kateřina (also née Martinů)⁶ in 1797, and on 26 January 1802 she gave birth to a son named Karel. The son continued in his father's trade – weaving, but is also listed in the records as having served in the military. By all accounts, his military service is what explains the gap between his marriage to Anežka Černá in 1836 and the date of birth of their son Jan Martinů as early as 1822.

This son Jan, full name Jan Křtitel (John the Baptist) Wilhelm Martinů⁷ as well as the grandfather of Bohuslav Martinů, was born on 23 June 1822 in Polička and baptised⁸ the same day. He and his parents were Roman-Catholics. The birth is marked in the birth certificate as out-of-wedlock, however the father was known and according to the document he admitted his fatherhood the next day after the birth. It was the aforementioned Karel, then a soldier with the imperial–royal regiment. The child's godfather was also a member of the military unit – first lieutenant of Anton Zach's⁹ imperial–royal infantry division Franz Tepla and the witness was his daughter Josefa. Jan Martinů's mother was Anežka, daughter of a bricklayer from Horní předměstí, Václav Černý and his wife Veronika, née Paulišová, originally from Jimramov.

⁶ In the aforementioned monograph, J. Mihule reflects on the probability of a familial connection between the two families and the frequent occurrence of the surname Martinů (cf. Mihule, 2017, p. 18).

⁷ The birth and baptismal certificate of Jan Martinů, issued probably as proof of his non-Jewish origin in 1939 (CBM, PBM Rd 124).

⁸ The date of death of Jan Martinů is unknown, but it must have been before 1880, as he was already listed as deceased in the marriage record of his son Ferdinand.

⁹ In the birth certificate, the designation Oberleutnant beim k. k. Infanterie-Regiment Zach.

Jan Martinů se živil jako zedník a tkadlec a stejně jako jeho předkové žil v Poličce. Bydlel na náměstí v domě čp. 64 (dnes sídlo Městské knihovny); dům mu pravděpodobně nepatřil a žil zde v nájmu.¹⁰ Dne 16. listopadu 1852 se oženil s Annou Syrovou (nar. 5. února 1820 v Litomyšli, části Zahájí, zemřela 11. 11. 1902 ve Svitavách). Jejím otcem byl obyvatel a mlynářský tovaryš ze Zahájí Jan Syrový.¹¹ Téměř na den přesně devět měsíců po svatbě, 15. srpna 1853, se manželům narodil syn Ferdinand, což byl otec Bohuslava Martinů.

O jeho dětství a mládí máme téměř nulové informace. Víme, že se vyučil ševcovskému řemeslu a zpočátku pracoval jako samostatný mistr obuvnický, k ruce měl pomocníka. V roce 1880 byl jako řemeslník veden v Nové ulici v domě čp. 203, bydlel ale na náměstí v dnes již neexistujícím domě čp. 185 (jedná se o místo, kde v současnosti sídlí budova České spořitelny).¹² Podle všeho byl Ferdinand velmi přátelské a veselé povahy, což dokládá i dobová vzpomínka: „[...] *otec (Ferdinand) byl o něco menší postavy; s „kozí bradíčkou“, světlých očí, většinou jsem ho vídal usměvavého, jako by se chystal právě někoho poškádlit.*“¹³ Byl proto oblíbený ve společnosti a vedle své řemeslnické profese se od mladých let účastnil řady spolkových a společensky prospěšných aktivit.

¹⁰ Borský, Pavel – Junek, David – Muchová, Martina. *Polička: kostel sv. Jakuba*. Polička: Městské muzeum a galerie, 2005. Památky (Městské muzeum a galerie Polička), s. 39.

¹¹ Rodný a křestní list Anny, vystavený pravděpodobně jako doklad o jejím nežidovském původu v roce 1939 (CBM, PBM Rd 125).

¹² Borský – Junek – Muchová. *Polička: kostel sv. Jakuba*. Polička: Městské muzeum a galerie, 2005. Památky (Městské muzeum a galerie Polička).

¹³ Článek „JUDr. František Šauer vzpomíná na BM“, *Políčský zpravodaj*, leden 1988, s. 11.

Jan Martinů made his living as a builder and weaver and lived in Polička like his ancestors. He lived on the main square at house No. 64 (today the address of the Municipal Library), which he rented.¹⁰ On 16 November 1852, he married Anna Syrová, (born 5 February 1820 in Litomyšl, Zahájí borough, died 11 November 1902 in Svitavy). Her father was a resident and master miller from Zahájí, Jan Syrový.¹¹ Almost to the day nine months after their wedding, on 15 August 1853, Anna gave birth to their son Ferdinand, who was Bohuslav Martinů's father.

We have almost no information about his childhood and youth. We do know that he trained to be a cobbler and initially worked as an independent master shoemaker, with an assistant. In 1880 he was listed as a tradesman in Nová (New) Street No. 203, but he lived on the town square in a house no longer standing, at No. 185 (where the Česká spořitelna¹² building society is currently situated). Ferdinand appears to have been a very friendly and jolly person, as evidenced by a period recollection: “[...] *the father (Ferdinand) was somewhat short, with a ‘goatee’, bright eyes, I would usually see him with a grin on his face, as if he were about to play some prank.*”¹³ As a result he was popular and so apart from his professional trade, as a young man he took part in a number of socially beneficial society activities.

¹⁰ Borský, Pavel – Junek, David – Muchová, Martina. *Polička: kostel sv. Jakuba* [Polička: Church of St. James]. Polička: Městské muzeum a galerie, 2005. Památky (Municipal Museum and Gallery Polička), p. 39.

¹¹ The birth and baptismal certificate of Anna, issued probably as proof of her non-Jewish origin in 1939 (CBM, PBM Rd 125).

¹² Borský – Junek – Muchová, . *Polička: kostel sv. Jakuba* [Polička: Church of St. James]. Polička: Městské muzeum a galerie, 2005. Památky (Municipal Museum and Gallery Polička).

¹³ Article “JUDr. František Šauer vzpomíná na BM” [JUDr. František Šauer remembers Bohuslav Martinů]. *Políčský zpravodaj* [Polička Newsletter], January 1988, p. 11.

Dobrovolný hasič

Aktivním členem sboru dobrovolných hasičů byl Ferdinand Martinů dlouhodobě, s největší pravděpodobností stál přímo u jeho založení.¹⁴ Dobrovolný sbor hasičský vznikl v Poličce na jaře 1876 z podnětu tehdejšího starosty města a současně poslance za zemský sněm Josefa Thanabauera. Od května do září jeho členové podstoupili poměrně intenzivní výcvik, jehož výsledky na veřejnosti předvedli na počátku září na slavnostním veřejném cvičení za přítomnosti pozvaných hostů. A o necelé dva týdny později hasiči úspěšně předvedli technickou zdatnost v realitě při prvním požáru od založení sboru.¹⁵ Rok po svém založení, tedy v roce 1877, měl hasičský sbor již 123 činných členů, mezi nimiž tehdy prokazatelně byl i Ferdinand Martinů. Dokládá to osobní ocenění purkmistra z listopadu 1877, v němž se mj. uvádí: „*Jelikož celý sbor dobrovolných hasičův zdejších při obou požárech na d. p. dne 15. a 18. t. m. zdárnou a záslužnou činností se osvědčil, – tak vynikal Jste, jakož obecní radě prokázáno bylo, jmenovitě Vy zvláštní odvahou a obětavostí, která tím více Vás šlechtí a uspokojovati musí, an účel její výhradně byl lidský a humanní.*“¹⁶ Požár, který Ferdinand Martinů pomáhal v oněch dvou

¹⁴ V publikaci *Paměti za prvé čtvrtstoletí* z roku 1901 je Ferdinand Martinů jmenovitě uveden hned třikrát, dvakrát je zmíněno jeho členství od založení sboru, jednou ale mylně až od roku 1883. Jasným dokladem jeho dlouholeté hasičské činnosti je osobní dokument z roku 1906, v němž je oceněna jeho třicetiletá hasičská činnost. Aktivním hasičem byl tedy již od roku 1876 (CBM, PBM Rd 137).

¹⁵ Zámečník, A. *Paměti sboru dobrovolných hasičů*. Polička: tisk Jindřich Popelka nákladem dobrovolných hasičů v Poličce, 1926, s. 6.

¹⁶ Pochvalné uznání Ferdinandu Martinů od purkmistra z roku 1877 (CBM, PBM Rs 70).

Volunteer Fire-fighter

He was for a long time an active member of the voluntary fire brigade and most likely had a direct part in its founding.¹⁴ The voluntary fire brigade was founded in Polička in the spring of 1876 at the behest of then town mayor and member of the land council, Josef Thanabauer. From May to September members of the group participated a relatively intense training regime, and demonstrated the results to the public in early September at a festive public exercise with invited guests present. Almost two weeks later, the firefighters successfully demonstrated their actual technical skills at the first fire since the group's founding.¹⁵ A year after its founding, in 1877, the fire brigade already had 123 active members, with Ferdinand Martinů documented as one of them. This is evidenced by the award from November 1877, which among other things states: *"As the whole local brigade of voluntary fire-fighters has been successful in effectively and worthily dealing with both of the fires at lower outskirts on the 15th and 18th of the month, so too you yourself have excelled, as was satisfactorily proven to the general committee, in your courage and selflessness, for which you are to be commended and which must be to your own satisfaction, as an exclusively benevolent and humane effort."*¹⁶ The fire Ferdinand Martinů helped

¹⁴ In the publication *Paměti za první čtvrtstoletí* [Memoirs for the First Quarter Century], dedicated to the famous municipal council with sincere thanks for its effective support, Ferdinand Martinů is specifically mentioned three times in the 1901 account. Twice his membership since the founding of the corps is noted, though once it is mistakenly stated as starting from 1883. A clear proof of his long-term firefighting activity is a personal document from 1906, in which his 30 years of service are acknowledged. He had been an active firefighter since 1876 (CBM, PBM Rd 137).

¹⁵ Zámečník, A. *Paměti sboru dobrovolných hasičů* [Memoirs of the Volunteer Fire Brigade]. Polička: printed by Jindřich Popelka and published by the Volunteer Fire Brigade in Polička, 1926, p. 6.

¹⁶ A commendation for Ferdinand Martinů from the mayor in 1877 (CBM, PBM Rs 70).

listopadových dnech krotit, byl silný: postihl nejprve dva domky a o dva dny později ještě dvůr a špejchar na tzv. Dolním předměstí Poličky.¹⁷

Další požár, při jehož likvidaci byl Ferdinand Martinů prokazatelně přítomen, vypukl v druhé polovině února 1883 v Kamenci u Poličky. „*Za statečné a neohrožené chování při požáru 21. února*“ byli Ferdinand Martinů spolu s hasičskými kolegy Jindřichem Valtrem, Janem Červeným a Augustinem Benonim jmenovitě oceněni a odměněni finanční částkou 1 zlatý.¹⁸

Ferdinand Martinů dosáhl díky svému nasazení při likvidaci požáru hodnosti podnáčelníka a později náčelníka lezců. Je takto zmíněn v soupise *Pp. hodnostářů sboru od jeho založení* hasičských pamětí, ovšem bez časového upřesnění.¹⁹ Přesnější informaci lze najít v dobovém místním tisku. Časopis *Jitřenka* přinesl zprávu o jednání valné hromady sboru dobrovolných hasičů z 20. dubna 1884, kde se mj. projednávala volba hodnostářů: podvelitele, náčelníka lezců a praporečnicka. Konstatuje: „[...] *Poté odbyval odbor lezců volbu náčelníka. Všichni přítomní lezcové počtem 17 volby se účastnili. Zvolen 16 hlasy p. Ferdinand Martinů, mistr obuvnický, kterýž, jak vůbec známo, od zařízení sboru dovedným jsa lezcem, po několika požárech byl vyznamenán. Volba tato byla jednohlasná, za kterouž nově zvolený svým*

¹⁷ *Paměti za prvé čtvrtstoletí*. Polička: tisk Fr. Popelka nákladem sboru, 1901, s. 4.

¹⁸ Zámečník, A. *Paměti sboru dobrovolných hasičů*. Polička: tisk Jindřich Popelka nákladem dobrovolných hasičů v Poličce, 1926, s. 10–11.

¹⁹ *Paměti za prvé čtvrtstoletí*. Polička: tisk Fr. Popelka nákladem sboru, 1901, s. 13 a 14.

control during those two November days was significant: it initially burned down two houses and two days later a farmyard and granary in Dolní předměstí (d. p. or “lower outskirts”) of Polička.¹⁷

The next fire Ferdinand Martinů was documented to have been present at broke out during the second half of February 1883 in Kamenec u Poličky. “*For his brave and fearless actions during the fire of 21 February*” Ferdinand Martinů was rewarded by name, together with his colleagues Jindřich Valtr, Jan Červený and Augustin Benoni, receiving a reward of 1 zlatý.¹⁸

His fearless efforts in putting out the fire gained Ferdinand Martinů the rank of assistant chief and later chief of climbers. He is mentioned as such in the *List of officers of the brigade since the founding* of fire-fighter records, however with no date specified.¹⁹ More details can be found in the local papers. The magazine *Jitřenka* reported on the general assembly of the Voluntary Fire Brigade on 20 April 1884, where the election of officers was discussed: the sub-commander, chief of climbers and fire sergeant. They state: “[...] *Then the climbers division elected their chief. All 17 climbers were present and voted. Ferdinand Martinů, master shoemaker, was elected with 16 votes, being generally known from the brigade’s founding as a skilled climber, who received an award after several fires. The election was unanimous, for which the newly elected expressed his*

¹⁷ *Paměti za prvé čtvrtstoletí* [Memoirs for the first quarter of a century]. Polička. Popelka, printed by the congregation, 1901, p. 4.

¹⁸ Zámečník, A. *Paměti sboru dobrovolných hasičů* [Memoirs of the Volunteer Fire Brigade]. Polička: printed by Jindřich Popelka and published by the Volunteer Fire Brigade in Polička, 1926, pp. 10–11. Note: The “zlatý” currency is the equivalent of the Austro-Hungarian Gulden. It was the currency of the Habsburg lands from 1754 to 1892 (known as the Austrian Empire from 1804 to 1867 and as the Austro-Hungarian Monarchy after 1867).

¹⁹ *Paměti za prvé čtvrtstoletí* [Memoirs for the first quarter of a century]. Polička. Popelka, printed by the congregation, 1901, pp. 13–14.

spolučenům vzdal srdečný dík.“²⁰ Lezci byli ti z hasičů, kteří šli v první linii přímo k ohni, na rozdíl například od stříkačů, kteří stáli poněkud stranou a zajišťovali dostatek vody k hašení požáru. Podle dobových hasičských pokynů lezci „*přikročí přímo k hořícímu stavení a na ohrožená nejvíce stavení sousední, hledíce předem k zachránění lidských životův, pak k udusení neb obmezení ohně*“²¹. Ferdinand Martinů tedy coby hasič-lezec bez nadsázky nasazoval život, neboť leckdy docházelo ke zranění, ba i úmrtí hasičů. Svou pozici náčelníka lezců v budoucnu obhájil.²²

Hasičská hodnost byla spojena i s některými společenskými úkony. Například máme doloženo, že u příležitosti narozenin císaře Františka Josefa I. byla 18. srpna 1888 vyslána čtyřlenná deputace sboru dobrovolných hasičů, aby složila „*blahopřání k rukám zástupce vlády, by je k nejvyššímu trůnu sdělití ráčil*“.²³ Jedním z vyslaných byl právě Ferdinand Martinů.

26. června 1889 vzplál v Poličce velký požár, zdokumentovaný v hasičských pamětech následovně: „*O 1/2 3 hod. odpoledne vyšlehly plameny v Lito-myšlské ulici v čísle 32, načež v krátké době vzplanuly střechy na č. 31., 33., 248 na hor. předm. [Horní předměstí]. Na neštěstí bylo toho dne veliké horko a sucho a městský rybník byl vypuštěn. Střecha na č. 31 byla kryta lepenkou. Hořící kusy lepenky lítaly ze střechy a zapálily na Bídě. Počala hořeti*

²⁰ *Jitřenka*, oddíl Zprávy, 1. 5. 1884, s. 143.

²¹ *Řád hasení ohně v král. věn. městě Poličce vydaný usnesením obecního zastupitelstva ze dne 25. října 1887*. Polička: nákladem obce král. věn. města Polička, 1887, s. 8.

²² Pozici hodnostáře F. Martinů pravděpodobně obhájil vícekrát, jmenovitě v tisku byl takto zmíněn ještě v zápise z počátku roku 1885 (*Jitřenka*, oddíl Zprávy, 6. 1. 1885, s. 13).

²³ *Jitřenka*, oddíl Zprávy, 18. 1. 1888, s. 45.

heartfelt thanks to his fellow members."²⁰ Climbers were the fire-fighters in the first line of approach to the fire, unlike for example the sprayers, who stood to one side and directed sufficient water to extinguish the fire. According to fire-fighting instructions of the period, the climbers "*directly approach the burning building as well as neighbouring buildings most at risk, looking primarily to save human lives and then to staunch or control the fire*"²¹. It is no understatement therefore, to say that Ferdinand Martinů, a fire-fighter climber, put his life on the line, injuries and even deaths being common among fire-fighters. He later won re-election as chief of climbers.²²

His fire-fighting rank was associated with certain social responsibilities. For example, it was recorded that on 18 August 1888, on the occasion of the birthday of Emperor Franz Joseph I, a four-member delegation of voluntary fire brigade was sent to present "*their best wishes to representatives of the government, to be communicated to his highest royal majesty*".²³ Ferdinand Martinů was one of those sent.

June 26, 1889, a great fire started in Polička, documented in fire-fighting records as follows: "*At half past two in the afternoon flames were seen in Litomyšl street at number 32, shortly after which the roofs of Nos. 31, 33 and 248 on the [upper outskirts] caught fire. The town square was very hot and dry that day and the municipal pond had been emptied. The roof at No. 31 was covered in cardboard. Burning pieces of cardboard flew off the roof and set Bída Street ablaze. Then fires started at Nos.*

²⁰ *Jitřenka*, section News, May 1, 1884, p. 143.

²¹ *Řád hasení ohně v král. věn. městě Poličce vydaný usnesením obecního zastupitelstva ze dne 25. října 1887* [Order of fire-fighting in the Royal dowry town of Polička, issued by the resolution of the municipal council of 25 October 1887]. Polička, 1887, p. 8.

²² F. Martinů likely held the position of officer multiple times, as he was mentioned in print in an entry from early 1885 (*Jitřenka*, section News, January 6, 1885, p. 13).

²³ *Jitřenka*, section News, January 18, 1888, p. 45.

čísla 3., 4., 5., 6., 7. a 220. Na čísle sedmém strhli hasiči střechu a tak oheň obmezili. Ale plameny přeskočily hradby a zachvátily č. 212 v Nové ulici, potom kůlnu Fr. Jílka č. 178., chlév i skladiště Ed. Wítze č. 179. Odtud se požár přenesl na příbytek p. Slezáka v Růžové uličce, která vyhořela celá, dále do Nové ulice na čísla 199., 200., 201., 202., 197., 196., 195. a konečně na domek K. Kozla č. 235 a na trestnici. Ještě 27. června hořely stáje u čísel 130, 131 a chlév u č. 132 p. Šlosra a Platlinka.²⁴ Ferdinand Martinů byl likvidaci požáru přítomen a pravděpodobně se – stejně jako u výše popsanych událostí – zapojoval velmi aktivně. Nasvědčoval by tomu jeho zápis do pamětní knihy²⁵ z konce června 1889, který má i citelné emocionální podbarvení násobené faktem, že zápis je na stejné stránce uveden v drobně rozdílném znění hned dvakrát. Ferdinand – dost možná ještě rozrušen nočním děním – v něm konstatuje, že noc po požáru měl na věži hlídku: „*V noční hlídce po strašném požáru který zastíhl město Poličku dne 26. června roku 1889 – Ferda Martinů.*“²⁶ O dva řádky níže píše znovu: „*Ferda Martinů první hlídka po velkém požáru v Poličce 26. června 1889.*“²⁷ Na zmiňované noční hlídce byl tehdy pravděpodobně se třemi známými, kteří se do knihy podepsali též. Dva z nich Poličku navštívili jako hosté, neboť svá

²⁴ Zámečník, A. *Paměti sboru dobrovolných hasičů*. Polička: tisk Jindřich Popelka nákladem dobrovolných hasičů v Poličce, 1926, s. 13–14.

²⁵ Pamětní kniha návštěvníků ochozu kostela sv. Jakuba v Poličce (dnes se zde nachází rodná světnička B. Martinů) z roku 1865. Byla založena u příležitosti vybudování prostor pro pověžného v nově vystavěném kostele sv. Jakuba po ničivém požáru Poličky v roce 1865.

²⁶ Pamětní kniha návštěvníků ochozu kostela sv. Jakuba v Poličce (CBM, PBM 129, nestránkováno).

²⁷ Ibid.

3, 4, 5, 6, 7 and 220. Firefighters collapsed the roof at number seven and reduced the blaze. But the flames skipped across the city walls and reached No. 212 in Nová Street, then the shed of Fr. Jílek at No. 178, the animal pens and storage rooms of Ed. Witz at no. 179. From there the fire travelled to the house of Mr Slezák in Růžová Street, which burnt down entirely; then continued to Nová Street Nos. 199, 200, 201, 202, 197, 196, 195 and finally to K. Kozel's house at no. 235 and the gaol. On 27 June, the stables at Nos. 130 and 131 also caught fire along with the animal pens at No. 132 of Messrs Šlosr and Platlink."²⁴ Ferdinand Martinů took part in controlling the fire and most likely – as during previously described events – played a highly active role in the efforts. This is also evidenced by his entry in the tower chronicle²⁵ from the end of June 1889, which has a heightened emotional appeal due to the fact that his entry is recorded twice (with some slight differences) on the same page. In it Ferdinand – possibly still agitated by the night's events – records the fact of his tower watch on the night following the fire: "*On night duty after the terrible fire that afflicted the town of Polička on 26 June 1889 – Ferda Martinů.*"²⁶ And two lines later once more: "*Ferda Martinů first watch after the large fire in Polička on 26 June 1889.*"²⁷ He most likely spent that night's watch with three friends of his, who also signed their names in the book. Two of them were visiting

²⁴ Zámečník, A. *Paměti sboru dobrovolných hasičů* [Memoirs of the Volunteer Fire Brigade]. Polička: printed by Jindřich Popelka and published by the Volunteer Fire Brigade in Polička, 1926. pp. 13–14.

²⁵ Visitors' memorial book of the tower of St. Jacob's Church in Polička, from 1865. It was established on the occasion of the construction of the space for the tower watchman in the newly built St. Jacob's Church after the destructive fire in Polička in 1865.

²⁶ Visitors' memorial book of the tower of St. Jacob's Church in Polička (CBM, PBM 129, unpagin).

²⁷ Ibid.

jména doplnili lokalitami Křižánky a Mohelnice. Se vši pravděpodobností ale patřili k Ferdinandovým známým, neboť jejich jména jsou spojena šipkou s vpiskem Ferdinanda. U svých jmen ale vepsali datum o dva dny pozdější, což mohlo znamenat, že hlídku na ochozu věže drželi více nocí. Třetí z podepsaných byl přímo z Poličky, zapsal se 26. června 1889 a u svého jména Jan Hrnčíř uvedl, že je pomocník obuvnický u pana Ferdinanda Martinů. O dva řádky níže s datem 30. 6. 1889 je zde zapsán – tentokrát jako učeň obuvnický u p. Ferdinanda Martinů – jistý Václav Procházka. Byl na věži prokazatelně spolu s prvorozeným synem Ferdinanda Františkem Martinů, neboť ten je v knize podepsán jako žák III. třídy obecné ve stejném datu hned za Procházkou. Zápis v každém případě dokládá fakt, že členové poličského hasičského sboru konali ve městě spolkem stanovené hlídky, jejichž úkolem bylo včasné odhalení případného požáru.²⁸ Navíc napomáhá dokreslit situaci popsanou na dalších stránkách, která vedla k obsazení v té době nevyužitého místa pověžného právě Ferdinandem Martinů.

Dobrovolná činnost u hasičů ovšem neznamenal jen náročnou přítomnost u požárů. Hasičský sbor podnikal různé výlety, v zimě pořádal plesy či jiné zábavy. U jedné z nich byl jako jeden ze členů přípravné komise místním tiskem jmenovitě zmíněn i Ferdinand Martinů: *„Ve výborové schůzi sboru dobrovolných hasičů v Poličce konané dne 18. ledna t. r. zvolen jednatelem pan Václav Bajza a usneseno odbývatí dne 7. února ples hasičský na střelnici, a k tomu účelu utvořen zábavní komitét do jehož*

²⁸ „Hlídky konány od roku 1879 každoročně. Počínají se dnem 15. srpna a trvají do 20. října nebo 1. listopadu.“ Viz *Paměti za prvé čtveřstoletí*. Polička: tisk Fr. Popelka nákladem sboru, 1901, s. 7.

Polička as guests, adding the place names of Křižánky and Mohelnice. They likely well known to Ferdinand, since their names are connected with arrows to Ferdinand's entry. The dates added next to their names were two nights later, which might have meant their watch on the tower gallery lasted several nights. The third of the signatories was Jan Hrnčír from Polička, signing on 26 June 1889 and stating that he was the assistant shoemaker of Ferdinand Martinů. Two lines below on with a date of 30 June 1889 is the entry for now apprentice shoemaker of Mr Ferdinand Martinů, a certain Václav Procházka. He was provably in the tower together with Ferdinand's firstborn son František Martinů, since the latter is signed in the book as 3rd class elementary school pupil on the same date immediately following Procházka. Either way, the entry shows that members of the Polička voluntary fire brigade held watch on an established timetable, with the goal of detecting fires in a sufficiently timely manner.²⁸ It also helps paint the picture described in the following pages, of the situation that led to Ferdinand Martinů in particular filling the empty position of tower watchman.

But volunteering with the firefighters was more than just the difficult duties of fire control. The group organised various trips, winter festivals or other entertainment. During one of these Ferdinand Martinů was mentioned in the local newspapers by name as one of the members of the preparatory committee: *"At the board meeting of the Polička voluntary fire brigade on 18 January that year, Mr Václav Bajza was elected chief and it was agreed that the fire-fighter's ball take place on 7 February at the shooting range, for that purpose an entertainment*

²⁸ "Watches were held annually starting in 1879. They began on August 15 and lasted until October 20 or November 1." See: *Paměti za prvé čtvrtstoletí* [Memoirs for the first quarter of a century]. Polička: printed by Fr. Popelka at the expense of the corps, 1901, p. 7.

*zvolení členové [...] [mj.] Ferdinand Martinů.*²⁹ Ples se podle všeho vydařil, byl údajně nejlépe navštívenou akcí masopustního období roku 1886. Jakou přesně roli zde hrál Ferdinand Martinů, známo není. Byl členem „*zábavního komitétu*“, což mohlo znamenat, že pomáhal organizovat chod večera, ale čistě teoreticky to mohlo i znamenat např. také to, že se mohl konkrétně podílet na tvorbě nebo realizaci večerního programu. Vzhledem k tomu, že se v archivu CBM dochovala trojice blíže neurčených fotografií³⁰, na nichž je spolu s dalšími přáteli zachycen ve stylizovaných pozicích nějakého scénického výjevu, nabízí se úvaha, zda s přáteli nesehrál právě v rámci masopustních veselí nějakou drobnou hereckou scénku.

Na Ferdinandovu horlivou činnost, o níž dobře věděli i mimopoličtí obyvatelé, po letech vzpomněla jeho dcera Marie: „*Tatínek byl svědomitým a obětavým hasičem, takže dostal diplom uznání. Místní hasičský spolek jej vysílával do okolních obcí cvičit tamější hasičské sbory.*“³¹ Konkrétní doložení této informace nabízí časopis *Jitřenka*, který předkládá hlavní body jednání valné hromady sboru dobrovolných hasičů v lednu 1893, na níž se mj. pochvalně zmiňovala účast sboru na župním sjezdu v létě roku 1892, spojeném s veřejným cvičením v několika obcích v okolí Poličky. Mj. se zde uvádí: „*Sborúčastnil se [...] dne 28. září veřejného cvičení a odevzdání sboru v Širokém Dole od cvičitele p. Ferd. Martinů.*“³²

²⁹ *Jitřenka*, oddíl Zprávy, 1. 2. 1886, s. 21.

³⁰ Srov. kapitolu „Ochotník“.

³¹ Martinů, Karolina – Martinů, Marie. *Vzpomínky matky a sestry Bohuslava Martinů*. Polička: Městské muzeum a galerie – Památník Bohuslava Martinů, 1979, nestránkováno.

³² *Jitřenka*, oddíl Zprávy, 1. 2. 1893, s. 30.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Rodina Bohuslava
Martinů: Poličské kořeny skladatele / Martinů Family: The Composer's
Roots in Polička.

Pokud se Vám ukáзка líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou
knihu.